

Η ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΟΜΥΚΗΝΑΪΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ Β. ΗΡΟΖΝΥ

Εἰς τὸν 14ον τόμον τοῦ περιοδικοῦ *Archivum Orientale Pragensse* (Nr. 1-2 σ. 1-118, Ἰούλιος 1943) ἀφιερώνει ὁ γνωστὸς ἀνατολιστὴς λόγιος *Bedrich Hrozny* μακρὰν μελέτην περὶ τῆς ἀναγνώσεως τῆς προελληνικῆς γραφῆς (*Kretas und Vorgriechenlands Inschriften, Geschichte und Kultur*).

Ὁ *Hrozny*, γνωστὸς κυρίως ἐκ τῶν ἐπιτυχῶν μελετῶν του περὶ τοῦ Χετταϊκοῦ, ἀλλὰ καὶ ἄλλων συστημάτων γραφῆς, ἀνήκει εἰς τὴν μικρὰν ὁμάδα τῶν λογίων, οἱ ὅποιοι εἰδικῶς ἀσχολοῦνται μὲ τὰς προ-αλφαριθμητικὰς γραφάς. Αἱ γνώσεις αἱ ἀπαιτούμεναι πρὸς τοιαύτην ἀπασχόλησιν, ὥς καὶ αἱ σχετικαὶ μέθοδοι τελειοποιοῦνται διαρκῶς. Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ταῦτα δὲν ὑπῆρχον, διὰ τοῦτο αἱ πρῶται ἀναγνώσεις ἀγνώστων γραφῶν ὀφείλονται εἰς ἐρασιτέχνους. Ὁ *Θωμᾶς Γιουνγκ*, ὁ πρῶτος ποιήσας εὐστοχον βῆμα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερογλυφικῶν τῆς Αἰγύπτου, ἦτο Ἕλληνας ἰατρός, ὁ δὲ *Grotefend*, ὅστις ὠσαύτως ἔκαμε τὰς πρῶτας ὀρθὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς, ἦτο ἁπλοῦς διδάσκαλος ἐν Γοττίγγῃ.

Προκειμένου περὶ τῆς Κρητομυκηναϊκῆς γραφῆς, ἡ ἀνάγνωσις ἐθεωρήθη εὐθὺς ἕξ ἀρχῆς δυσκολωτάτη, διότι οὐδεμία δίγλωσσος ἐπιγραφὴ ἀνευρέθη. Οὐ μόνον ἡ γραφή, ἀλλὰ καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι τελείως ἀγνώστος, χωρὶς καὶ νὰ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν εἰς ποίαν οἰκογένειαν ἀνήκει. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους οὐδεμία σοβαρὰ ἀπόπειρα ἦτο δυνατή.

Παραπλεύρως τοῦ *Εὐανς*, ὁ ὁποῖος ἐκέκτητο δαιμονίαν εἰσδυτικὴν ἱκανότητα, ἡσχολήθη ἐμβριθῶς μὲ τὴν Κρητομυκηναϊκὴν γραφὴν καὶ ὁ Φινλανδὸς Ἰωάννης *Sundwall* εἰς σειρὰν μελετῶν του. Ἀμφότεροι περιορίσθησαν εἰς προκαταρκτικὰς ταξινομήσεις καὶ παρατηρήσεις περὶ τῶν σύνδυασμῶν τῶν γραμμάτων καὶ εἰς ἔξωτερικὰς εἰκασίας ὥς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιγραφῶν ἐκρίνων (κυρίως τῆς γραμμικῆς γραφῆς Β), εἰς τὰς ὁποίας διάφορα μέσα ἐπέτρεπον διείσδυσιν εἰς τὸ νόημα. Τοιαῦτα μέσα ἦσαν κυρίως τὸ ὑπὸ τοῦ *Εὐανς* διαγνωσθὲν ἀριθμητικὸν σύστημα καὶ ὀρισμένα ἰδιογραφικὰ σημεῖα τῶν πινακίδων. Λεξικὰς ἀναγνώσεις ὁ μὲν *Εὐανς* δὲν ἀπε-

πειράθη διόλου, ὁ δὲ Sundwall μόνον μετὰ μεγάλης ἐπιφυλάξεως προέτεινεν εἰς μίαν ἢ δύο περιπτώσεις¹.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀποπειραθέντων λεξικὴν ἀνάγνωσιν τῆς Κρητομιν. γραφῆς οἱ πλεῖστοι ἴστανται ἔξω τοῦ πεδίου τῶν προβλημάτων τῆς προελληνικῆς ἀρχαιολογίας. Οὗτοι συνήθως ἐφαρμόζουν ἐξωτερικῆς γενικῆς ἀρχῆς (ἀκροφωνητικὸν σύστημα βάσει τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐφαρμογὴν σημιτικῶν γλωσσῶν κλπ.). Ἄλλοι εἰδικώτεροι λόγιοι ἀφωρυμύθησαν ὡσαύτως ἀπὸ ἐνιαίας ἀρχῆς, εὐλογώτερας τὴν φορὰν ταύτην, ἐν μέρει δὲ καὶ πιθανῶς ὀρθῆς, ἥτοι ἀπὸ τοῦ συλλαβικοῦ ἀλφαβήτου τῆς Ἑλληνικῆς Κύπρου. Ἀλλὰ καὶ ἡ μέθοδος αἴτη, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν ἀναγνώσεις εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐκρίθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δικαίως ὥς ἀκρως ἐπισφαλής. Τὰ τρωτά της κατέδειξεν ἰδιαίτατα ὁ Casson. Ἡ Κύπρος παρουσιάζει δύο συλλαβάρια, ἐν ἑκ τῆς Χαλκῆς ἐποχῆς, πιθανῶς Μινωικῆς ἢ Κρητομινωικῆς καταγωγῆς, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, καὶ ἕτερον συλλαβάριον Ἑλληνικῆς ἐποχῆς. Ἀλλ' ἐνῶ τοῦ πρώτου συλλαβαρίου τὰ σημεῖα ἠϋξησεν ὁ Casson εἰς 76, μόνον 9 ἐξ αὐτῶν ταυτίζονται ἀσφαλῶς καὶ ἕτερα 9 πιθανῶς πρὸς τὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἐντεῦθεν καὶ μόνον δύναται τις νὰ κατανοήσῃ, πόσον ὀλισθηρὸν εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ συλλαβαρίου τῆς Κύπρου ἀναγνώσεως Μινωικῶν καὶ Μυκηναϊκῶν ἐπιγραφῶν².

Ἡ θεμελιώδης δυσκολία, ἣτις θὰ παρουσιασθῇ κατόπιν κάθε ἀποδείξεως ἀναγνώσεως ἀγνώστου γραφῆς καὶ γλώσσης, εἶναι ἀκριβῶς ὁ

¹) Ὅρα Α. Evans, *Scripta Minoa* 1909, καὶ ὑπὸς τὸν 4ον τόμον τοῦ *Palace of Minos* σ. 666 ἔξ.—J. Sundwall, *Alt-kretische Urkundenstudien*, «Acta Acad. Aboensis Humaniora» X, 2 (1936) σ. 1-15. Ἐν σ. 3 σημ. 2 καὶ παρὰ Hrozny ἔ.ἀ. σ. 3, σχεδὸν πλήρης βιβλιογραφία τῶν πολυπληθῶν ἀποπειρῶν ἀναγνώσεως.

²) S. Casson, *Ancient Cyprus*, 1937, σ. 72-109 καὶ εἰδικώτερον *The Cypriot Script of the Bronze Age*, «Iraq» 6 (1939) σ. 39-44. Αἱ ταυτίσεις τῶν Κυπριακῶν πρὸς τὰ Κρητομινωϊκὰ γράμματα εἶναι συνήθως λίαν αὐθαίρετοι καὶ ἄρα καὶ ἡ φωνητικὴ ἀξία ἡ οὕτως ἐπιτυγχανομένη. Οὕτω ἀναγνώσεις ὥς *Tiu ro ja* (θεοῦ ροιά, Bossert), *Kumova Poseitavonose* (Κυμὼ Ποσειδῶνος, Persson) ἢ *Cutemesevana Teivoe* (Κάδμος ἄναξ Θηβῶν, Persson) ἢ *Paida kukavone* (παῖδα, κυκῶνα, Μυλωνᾶς) εἶναι «πολὺν ὥραϊαι ἢ ὥστε νὰ εἶναι ἀληθεῖς». Μία καὶ ἡ αὐτὴ λέξις (ἐπὶ τοῦ ψευδοστομοῦ ἀμφοτέρως Ἑλευσίνος) ὑπὸ τοῦ Μυλωνᾶ ἀναγινώσκεται «παῖδα», ὑπὸ τοῦ Sundwall ἀναγινώσκεται «Tarchun» καὶ ὑπὸ τοῦ Hrozny «Tajana». Τοῦτο δεικνύει ἀκριβῶς τὸ ἐπισφαλές τῶν λεξικῶν τούτων ἀναγνώσεων, ἐξ ὧν ἡ πρώτη εἶναι ἡ ἐπισφαλεστάτη, δεδομένου ὅτι ἡ λέξις ἀπαντᾷ τοῦλάχιστον πεντάκις ἐπὶ Κνωσιακῶν πινακίδων (Sundwall ἔ.ἀ. 38 εἰκ. 23,5), ὅπου εἶναι ὁλως ἀπίθανον νὰ προσδοκῶμεν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ὁ Evans παρετήρησεν

ἐλεγχος τῶν ἀναγνώσεων, διότι ἑλλείπουν τὰ στοιχεῖα τῆς βασάνου. Διὰ τοῦτο ἐβράδυνον πολὺ νὰ τύχουν γενικῆς ἀναγνωρίσεως αἱ ἀναγνώσεις καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς καὶ τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς. Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν εὐρισκόμεθα καὶ πρὸ τῆς παρούσης περιστάσεως, ἰδίως προκειμένου περὶ τόσον δεδοκιμασμένου λογίου οἷος ὁ Ηροζνυ. Διὰ τοῦτο τὸ μόνον ὑπολειπόμενον εἶναι νὰ ἐρευνήσωμεν, ἂν ἡ μέθοδος τοῦ εἶναι ἀνεπίδεκτος ἀμφισβητήσεως καὶ ἂν αἱ ἐπιτευχθεῖσαι ἀναγνώσεις συμφωνοῦν πρὸς τὰς καθόλου γνώσεις ἡμῶν περὶ Κρητομυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Τὰ τῆς μεθόδου τοῦ ἐκθέτει ὁ ἴδιος ὁ Ηροζνυ (σ. 3 ἑξ.). Πρόκειται περὶ «συνδυαστικῆς καὶ παραβαλλούσης» μεθόδου, ἣν, ὥς λέγει, ἐχρησιμοποίησε μετὰ ἐπιτυχίας εἰς τὴν χετταϊκὴν καὶ ἄλλας ἔτι γραφάς. Ἐν τούτοις ἡ μέθοδος τοῦ, ἣτις εἶναι δυνατόν νὰ ἐνδείκνυται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀσίας, ἀμφιβάλλω ἂν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης. Οἱ Μικρασιατικοὶ πολιτισμοί, ἂν καὶ διαφόρων λαῶν καὶ ἐποχῶν, ἀποτελοῦν κατὰ τοῦτο κεκλεισμένην ἐνότητα, ὅτι ἀνάγονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν Σουμερίων, ὥς βροδύτερον ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἐθεμελιώθη ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ. Εἰς τὴν Κρήτην ὅμως τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικά. Ἐδῶ ὁ πολιτισμὸς ἀναπτύσσεται αὐτοτελῆς, αἱ δὲ σχέσεις τοῦ πρὸς τοὺς περιβάλλοντας λαοὺς δὲν ἐπιδροῦν θεμελιωδῶς ἐπ' αὐτόν, ὥς ὁ Σουμερικὸς ἐπὶ τὸν Βαβυλωνιακὸν καὶ ἀμφοτέρω ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους, τοὺς Χετταίους, τοὺς Μιτάννι, τοὺς Ἀμορραίους, τοὺς Χουρρίτας, ἢ ὥς ὁ Αἰγυπτιακὸς ἐπὶ τὸν Φοινικικὸν καὶ τὸν Νουβικὸν πολιτισμόν. Φύλακί της εἶχεν ἡ Κρήτη τὸν «ἀπείρονα πόντον», ὅστις ἐπέβαλλε τὴν αὐτοτελὴ ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ της. Μὲ τὰ τότε ναυτικὰ μέσα τῆς Ἀνατολῆς οὐδεμία κατάκτησις ἢ ἀξιόλογος εἰσβολὴ εἰς τὴν Κρήτην ἦτο δυνατόν. (Περὶ τούτου ὅρα καὶ κατωτέρω).

Ἀπομένει τὸ φυλετικὸν ζήτημα. Ὅτι οἱ προελληνικοὶ τῆς Ἑλλάδος κάτοικοι παρουσιάζουν φυλετικὴν συγγένειαν πρὸς τινὰς Μικρασιατικούς λαοὺς, εἶναι ἀναμφισβήτητον. Ἀλλὰ τὰ χρονικὰ καὶ πρὸ παντὸς τὰ τοπικὰ ὅρια τῆς συγγενείας ταύτης εἶναι εἰσέτι πεδῖον ρευστῶν ἀναζητήσεων. Πάντως οἱ Ἀσσυροβαβυλώνιοι δὲν εἶχον συγγένειαν πρὸς τοὺς Προέλληνας, οὔτε καὶ οἱ Χετταῖοι, τοὐλάχιστον εἰς

ἐν παρόδῳ (Palace IV, 799 σημ. 3 καὶ εἰκ. 773), ὅτι οἱ ἀρεσκόμενοι εἰς τὰς ἀναγνώσεις Ἑλληνιστὶ βάσει τοῦ Κυπριακοῦ συλλαβαρίου θὰ ἠδύναντο νὰ ἀναγνώσουν Ρ 0 1 0 ἐπὶ Κνωσιακῆς ἐπιγραφῆς, ἣτις φέρει καὶ τὸ ἰδεόγραμμα τοῦ ἵππου. Ἄς παρατηρηθῇ ἐνταῦθα, ὡσαύτως ἐν παρόδῳ, ὅτι τὸ ἰδεόγραμμα τοῦ ἵππου ἐπὶ τῆς πινακίδος ἐκείνης στερεῖται χαίτης, ὥς εἰ πράγματι ἐπρόκειτο περὶ πώλου.

τὸν ὑπὸ τινων ὑποτιθέμενον βαθμόν³. Μόνον δευτερεύοντες λαοὶ τῆς προσθίας (Δυτικῆς) Μ. Ἀσίας θεωροῦνται συγγενεῖς πρὸς τοὺς προέλληνας, βάσει ἐνδείξεων τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὀλίγον τοῦτο, τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν, ὀφείλεται εἰς παραβολὰς (ιδίως ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν) τῶν ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀνασκαφικῶς γνωστῶν καταστάντων προελληνικῶν μνημείων πρὸς ὅσα γνωρίζομεν περὶ πολὺ μεταγενεστέρων Μικρασιατικῶν λαῶν τῆς Κλασσικῆς ἐποχῆς. Ταῦτα φοβοῦμαι ὅτι εἶναι πολὺ ὀλίγα στοιχεῖα, ἵνα δικαιολογήσουν τὰς συνδυαστικὰς μεθόδους εἰς οἷαν καὶ ὅσην κλίμακα χρησιμοποιεῖ ταύτας ὁ Hrozny.

Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Κρητομυκηναϊκῆς γραφῆς προτιμᾷ ὁ Hrozny τὸ ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος ὕλικόν, ἀρχίζων ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν Ἐλευσίνος, Θηβῶν, Τίρυνθος καὶ Πύλου διὰ τὰ κατελήξῃ εἶτα εἰς τὸ ἐκ Κρήτης ὕλικόν. Περιορίζεται εἰς τὸ γραμμικὸν σύστημα Β καὶ μόνον συμπτωματικῶς προστρέχει εἰς τὰ παλαιότερα. Προϋποθέτει, ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ γλῶσσα κορύπτεται ὑπὸ τὰ γραπτὰ μνημεῖα Κρήτης καὶ Ἑλλάδος, ἥτις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς προηγουμένας ἀποδείξεις ἀναγνώσεως, οὐδαμοῦ ἐμφανίζεται Ἑλληνική. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶμαι σύμφωνος. Ἡ τέχνη, ἡ θρησκεία, ἡ γραφή, παρὰ τὰς ὑπαρχούσας διαφορὰς μεταξὺ Κρήτης καὶ Ἑλλάδος, παρουσιάζονται εἰς μίαν ἐνότητα ἀνεξήγητον ἄνευ φυλετικῆς συγγενείας τῶν δύο περιοχῶν. Συνδυασμοὶ γραμμάτων, ἥτοι λέξεις ἀπαντῶσαι ἐπὶ τῶν πινακίδων τῆς Κνωσοῦ, ἀνευρίσκονται οἱ αὐτοὶ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Τοῦτο παρατήρησε πρῶτος ὁ Evans εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Θηβῶν, εἶτα παραδείγματα προσέθηκεν καὶ ὁ Sundwall καὶ ὁ Hrozny ἐπανειλημμένως ἐξ Ἐλευσίνος, Τίρυνθος καὶ Πύλου⁴. Τὰ ἀναφισβήτητα ταῦτα γεγονότα, πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν σήμερον γενικῶς παραδεκτὴν γνώμην, ὅτι οἱ πρῶτοι Ἕλληνες

³) Αἱ λίαν ἀσφαεῖς, κατ' ἐμὲ τοῦλάχιστον, ἔρουναι ἀπὸ ἐθνολογικῆς, ἀνθρωπολογικῆς, γλωσσικῆς πλευρᾶς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ ἐσωτερικοῦ πνεύματος τῆς τέχνης ἐκτίθενται ὑπὸ τοῦ Matz εἰς τὸ βιβλίον του Die frühkretischen Siegel (1928) καὶ εἰς τὰς κατόπιν ἐργασίας του («Antike» 1935, 171 ἐξ., «Z. f. Ethnologie» 66, 1934, 424 ἐξ.), ὑπὸ τοῦ S. Fuhs, ἀκολουθοῦντος τὰ ἴχνη τοῦ Matz εἰς τὸ βιβλίον του Die Griechischen Fundgruppen (1937) καὶ ὑπὸ τοῦ συντηρητικωτέρου καὶ ἐν μέρει διαφωνοῦντος Schachermeyr εἰς τὰς ἐργασίας του Hethiter und Achaeer (1935), Zur Indogermanisierung Griechenlands, «Klio» 32, Zur Rasse und Kultur im Minoischen Kreta (= ταυτοχρόνως Wörter und Sachen 1939, 131 ἐξ., ἀπόσιτον εἰς ἐμὲ) καὶ Der Begriff des Arteigenen, «Klio» 32 (1940), 339 ἐξ.

⁴) Evans, Palace IV σ. XXII καὶ 737 ἐξ. Sundwall ἔ.ἀ. πολλαχοῦ καὶ σ. 38 εἰκ. 23,5. Hrozny ἔ.ἀ. πολλαχοῦ.

κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Μινυακῶν ἀγγείων, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς Β' χιλιετηρίδος. Τὰ περὶ ὧν πρόκειται μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος χρονολογοῦνται μετὰ τὸ 1400 π.Χ., αἱ δὲ πινακίδες τῆς Πύλου δυνατὸν νὰ ἀποδειχθοῦν κατερχόμεναι μέχρι τοῦ 1200. Ἄν λοιπὸν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἐκυριάρχει ἀκόμη εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνακτόρων, τότε διερωτᾶται τις ποῦ πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν χρονικῶς τὴν ἐπικράτησιν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν Ἑλλάδι.

Προτοῦ εἰσελθόμεν εἰς οὐσιαστικὰ προβλήματα, πρέπει νὰ προταχθοῦν ὀλίγαι λέξεις ὡς πρὸς τὴν μέθοδον, δι' ἧς ἐπιτυγχάνονται αἱ λεξικαὶ ἀναγνώσεις τοῦ Ηροζνυ. Οὗτος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς προκατόχους του τοὺς ἐφαρμόσαντας ἐνιαίαν μέθοδον, ἀκολουθεῖ ἐκλεκτικὸν σύστημα ὡς πρὸς τὴν φθογγικὴν ἐξιχνίασιν τῶν σημείων τῆς Κρητομυκηναϊκῆς γραφῆς. Δι' αὐτὸς ἴσως ψέγει τὴν μέθοδον, καθ' ἣν τὸ Ἑλληνικὴς ἐποχῆς Κυπριακὸν συλλαβάριον καὶ μόνον δύναται νὰ παρίσχη τὴν κλεῖδα πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς Κρητομυκηναϊκῆς γραφῆς. Παραδέχεται ὅμως καὶ οὗτος ὁρισμένα Κυπριακὰ γράμματα, βάσει δὲ ἀπωτέρας ἢ στενωτέρας ὁμοιότητος δανείζεται τὴν φθογγικὴν ἀξίαν καὶ πολλῶν ἄλλων γραφῶν, ἵνα ἀπαρτίσῃ τὴν πρώτην βάσιν τῶν λεξικῶν αὐτοῦ ἀναγνώσεων. Τοῦτο φυσικὸν εἶναι νὰ ἐμπνέῃ ζωηρὰς ἀνησυχίας ὡς πρὸς τὴν ὁρθότητα τῆς μεθόδου, ὅταν μάλιστα χρησιμοποιῶνται γραφαὶ μεταγενέστεραι, τελείως διαφόρου καταγωγῆς ἀποδειχθεῖσαι καὶ ἀνήκουσαι εἰς ἀνθρωπολογικῶς ξένους λαοὺς, ὡς λ.χ. ἡ Φοινικικὴ ἢ ἡ Σαββαϊκὴ γραφή. Οὕτω λ.χ. εἰς τὴν πρώτην ἐπιγραφὴν, ἧς ἐπιχειρεῖ τὴν ἀνάγνωσιν, ἐπὶ τοῦ ψευδοστόμου ἀμφορέως Ἐλευσίνος (σ. 10 ἐξ.), ἔχουσιν 8 ἐν ὅλῳ γράμματα, ἀκολουθεῖ τὴν ἐξῆς μέθοδον :

Τὸ 1ον καὶ 3ον γράμμα ἀναγινώσκει ὡς ta καὶ na βάσει τοῦ Κυπριακοῦ συλλαβαρίου. Τὸ 2ον ἀναγινώσκει ὡς ja βάσει ἀορίστου ὁμοιότητος πρὸς ἐν Χετταϊκὸν ἱερογλυφικόν⁵. Τὸ τέταρτον σημεῖον εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ πρῶτον (ta). Τὸ πέμπτον, ἔχον ὁμοιότητα πρὸς τὸ μεταγενέστερον Ἑλληνικὸν ψ ἀναγινώσκει ὡς ha, τῇ βοηθείᾳ Χετταϊκῶν καὶ Αἰγυπτιακῶν ἱερογλυφικῶν. Τὸ ἕκτον ἀναγινώσκει ὡς ba, βάσει ἀορίστου ὁμοιότητος πρὸς τὸ Αἰγυπτιακὸν σημεῖον τοῦ ποδός (= b). Τὸ ἑβδομὸν σημεῖον θεωρεῖ παραλλαγὴν τοῦ δευτέρου καὶ τὸ ἀναγινώσκει πάλιν ὡς ja. Τὸ ὄγδοον καὶ τελευταῖον θεωρεῖ ὡς ἰдео-

⁵) Εἶναι τὸ γράμμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σημαῖνον «ποιμνιον» κατὰ τὴν ὀξείαν παρατήρησιν τοῦ Evans, ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ Sundwall ἰδεογραφικῶς T a r c h u. Ὁ Evans παρατήρησεν ἤδη τὸ ἀνάλογον ἰδεόγραμμα τῶν Χετταίων, ὅπερ καὶ φωνητικῶς παραβάλλει πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν τράγος.

γραφικόν, ἔχον τὴν ἔννοιαν «ἀνάκτορον». Οὕτως ἀπαρτίζει τὴν ἀνάγνωσιν: *Tajana — Tahabaja* — «ἀνάκτορον» = *Ἄδρον τοῦ Θηβῶν ἀνακτόρου*⁶.

Περαιτέρω (σ. 15) ἀναγινώσκει ἐν γράμμα ὡς *τ* τῇ βοηθείᾳ ἀναλόγου Φοινικικοῦ σημείου, ἕτερον ὡς *ι* τῇ βοηθείᾳ ἀναλόγου πρωτοῦν-δικοῦ, δύο δὲ ἄλλα ὡς *za* καὶ *a* τῇ βοηθείᾳ τῶν Φοινικικῶν *𐤆* καὶ *𐤅*.

Ἐφ' ὅσον ἡ λεξικὴ ἀνάγνωσις μιᾶς γλώσσης ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν πίσης περαιτέρω ἐρεύνης, ὀφείλομεν κατ' ἀνάγκην νὰ εἴμεθα ἄκρως προσεκτικοὶ καὶ μόνον κατόπιν μεγάλου βαθμοῦ πιθανότητος νὰ χωρῶμεν περαιτέρω. Τὴν πιθανότητα ταύτην δὲν ἐξασφαλίζει ἡ ἐπιστροφὴ τευσις τῆς φωνητικῆς ἀξίας τῶν Κρητομυκηναϊκῶν γραμμάτων ἐκ τόσων μακρυνῶν καὶ διαφόρων περιοχῶν καὶ πολιτισμῶν. Μόνη ὁδὸς πρὸς πιθανοποίησιν τῶν ἐπιτευχθειῶν ἀναγνώσεων ἀπομένει ἡ τυχὸν συμφωνία τούτων πρὸς ὅ,τι ἄλλως δυνάμεθα ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν νὰ συναγάγωμεν καὶ πρὸς ὅ,τι ἀρχαιολογικῶς γνωρίζομεν ἤδη περὶ Κρητομυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἰδωμεν κατὰ πόσον τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν ἀναγνώσεων τοῦ *Hrozyu*.

Οὗτος (σ. 7) φρονεῖ ὅτι ὑπὸ τὰ γράμματα τῆς Προελληνικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης κρύπτεται μία καὶ ἡ αὐτὴ γλῶσσα, ὅτι δὲ αὕτη εἶναι Ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς. Τὸ πρῶτον φαίνεται νὰ ἀληθεύῃ· ἐγὼ τοῦλάχιστον συμφερίζομαι τὴν ἄποψιν ταύτην. Ὡς πρὸς τὸ δευτερον ὅμως ὑπάρχει ἰσχυρὰ ἀμφιβολία, παρ' ὅλας δὲ τὰς μέχρι τοῦδε ρευστὰς ἔτι θεωρίας περὶ πρωιμωτάτης καθόδου Ἰνδογερμανικοῦ αἵματος μέχρι καὶ τῆς Κρήτης, ἡ γνώμη ὅτι ὁ Μινωικὸς πολιτισμὸς εἰς ὅλας τὰς θεμελιώδεις ἐκδηλώσεις του παραμένει μὴ Ἰνδογερμανικὸς, εἶναι εἰσέτι ἡ κυριαρχοῦσα⁷.

Ὁλίγην σημασίαν ἀποδίδω εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ *Hrozyu* ταυτίζει

⁶) Ὁ *Sundwall* εὐρίσκει τὴν ὑποτιθεμένην λ. *Tajana* πεντάκις ἐπὶ Κνωσιακῶν ἐπιγραφῶν καὶ συμπεραίνει λογικῶς ὅτι πρόκειται περὶ ὀνόματος θεοῦ, ἔ.ἀ. 40-41 καὶ εἰκ. 23,5. Ἄς σημειωθῇ ἐν παρόδῳ, ὅτι θὰ ἤξιζε τὸν κόπον ἡ ὑπὸ εἰδικοῦ τινος ἐρευνα τῆς καταγωγῆς καὶ σημασίας τοῦ ὀνόματος Θῆβαι, τὸ ὅποιον οἱ Ἕλληνες ἔδιδον οὐ μόνον εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Νέου Αἰγυπτιακοῦ Βασιλείου, ἧς τὸ πραγματικὸν Αἰγυπτιακὸν ὄνομα ἀγνοοῦμεν («*E t w a W e s e*» συμπεραίνεται παρὰ *E r m a n R a n k e*, «*Ägypten*» 26.). Πρόκειται ἄρα γε περὶ μεταγλωττίσεως Προελληνικοῦ (Μινωικοῦ;) μεσάζοντος ὀνόματος, τὸ ὅποιον θὰ ἐγράφετο διὰ δύο μόνον γραμμάτων (Θή-βη);

⁷) Ὅρα ἐπὶ παραδείγματι *F. Matz*, *Griechische Vorgeschichte* (Das *Neur Bild der Antike*), 28. Τὰ περὶ πρωίμου ἑξινδογερμανισμοῦ τῆς Ἑλλάδος γενικῶς ἐπραγματεύθη ὁ *Matz* εἰς τὸ ἔργον του *Die frühkretischen Siegel* (1928) καὶ εἰς μεταγενεστέρως μελέτας του ἐν «*Antike*» 1935, «*Zeitschr. f. Ethnologie*» 1934. Ἐπὶ τῶν ἱχνῶν του ἐβάδισεν ὁ *Fuchs*, «*Die grie-*

τοὺς προελληνικοὺς κατοίκους τῆς Κρήτης καὶ τὴν γλῶσσάν των πρὸς τοὺς Πελασγοὺς τοῦ γνωστοῦ χωρίου τῆς Ὀδυσσεΐας (τ. 177). Τοῦτο προφανῶς προτιμᾷ ὁ συγγραφεὺς χάριν ἀπλότητος, ἵνα περιλάβῃ ὑπὸ ἑνιαῖον ὄνομα πάντας τοὺς προελληνικοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν γλῶσσάν των, οὓς θεωρεῖ ἑνιαῖον σύνολον (σ. 7). Ἐν τούτοις ἡ ἐπιστήμη παραδέχεται ὅτι οὐχὶ οἱ Πελαsgοί, ἀλλ' οἱ Ἑτεόκρητες τοῦ ἀνωτέρου χωρίου τῆς Ὀδυσσεΐας εἶναι οἱ Μινωικοὶ Κρηῖτες. Διτηρηθήσαν μέχρι τῶν Κλασσικῶν χρόνων εἰς ἀπόκεντρα μέρη τῆς νήσου, εἰς δὲ τὴν περιοχὴν τῆς Πραισοῦ διτηρηθῆ καὶ ἡ γλῶσσά των. Πᾶσα ἀπόπειρα εὐρυτέρας φθογγικῆς ἀναγνώσεως, ὥς εἶναι ἡ τοῦ Hrozný, πρέπει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ λείψανα ταῦτα, πρὸς τὴν φθογγικὴν τῶν ὁποίων μορφὴν δέον νὰ συμφωνῇ τὸ ἀποτέλεσμα. Τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἐπέτυχεν ὁ Hrozný.

Περαιτέρω σημασίαν ἔχει τὸ γεγονός, ὅτι ὠρισμένως ὑποθέσεις μὴ εὐσταθοῦσας πλέον ἐκλαμβάνει ὁ Hr. ὥς ἀθηντικὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ στηρίζει ἐπ' αὐτῶν ἐρμηνείας τῶν ἀναγνώσεών του. Οὕτω θεωρεῖ γεγονός (σ. 60 καὶ ἀλλαχοῦ), ὅτι ὁ Ὑκῶς Φαραὼ Κυὰν κατέκτησε τὴν Κρήτην. Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἀστήρικτος, ἂν καὶ ὀφείλεται εἰς τὸν πολὺν Eduard Meyer. (Πρβλ. τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Schachermeyr, *Hethiter und Achaeer* 15.). Μόνον λαὸς κατ' ἐξοχὴν ναυτικὸς ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ σοβαρῶς περὶ κατακτήσεως τῆς Κρήτης, οἱ δ' Αἰγύπτιοι οὐδέποτε ὑπῆρξαν ναυτικὸς λαός, πολλῶ ἦττον ὑπὸ τοὺς Ὑκῶς. Πέραν τῆς Συρίας, προσιτῆς ὅμως κυρίως διὰ ξηρᾶς, οὐδέποτε ἔφθασαν αἱ πολεμικαὶ διὰ θαλάσσης ἐπιχειρήσεις των, τοῦτο δὲ συνέβη ἐπὶ τοῦ μεγίστου τῶν δορικτητόρων τῆς Αἰγύπτου, τοῦ Φαραὼ Τουθμῶσιος τοῦ Γ'. Ἐπὶ Μερνεφθᾶ καὶ Ραμεσσῇ τοῦ Γ' οἱ Αἰγύπτιοι ἀπέκρουσαν ἀπλῶς τοὺς θαλασσίους ἐπιδρομεῖς. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἀρχείου τῆς El Amarna οὐδεὶς πλέον εἶναι δυνατόν νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι ἡ ἀνταλλαγὴ δώρων μετὰξὺ βασιλείων ἦτο πρᾶγμα σύνηθες καὶ δὲν εἶχε τὴν ἔννοιαν τῆς ὑποταγῆς. Ἐν πῶμα ἀλαβαστρίνης πυξίδος, ἣτις περιεῖχεν ἀρωματικόν τι προϊόν, δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὥς τεκμήριον, ὅτι ἡ Κρήτη κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων.

Ὅμοιως ἐκλαμβάνει ὁ Hrozný τοὺς Kefti ὡς Κρηῖτας καὶ τὰ Kaptara-Karthôr-Keftiu ὡς συγγενῇ (σ. 20). Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀρμόδιοι εἶναι φυσικὰ οἱ γλωσσολόγοι, ὅτι ὅμως αἱ λαοί,

chischen Fundgruppen, 1937. Ἐν μέρει διαφόρους καὶ συντηρητικωτέρας ἀφῶψεις ἐξέθηκεν ὁ F. Schachermeyr, *Hethiter und Achaeer*, 1935 καὶ εἰς τὰς μελέτας του *Zur Indogermanisierung Griechenlands*, «Klio» 32, 235-288, *Der Begriff des Arteigenen* κλπ., ἔ.ἀ. 339-357. Πρβλ. τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπολογικῆς πλευρᾶς τοῦ ζητήματος ἐν *Wörter und Sachen*, 1939, 131 ἔξ.

τοὺς ὁποίους οἱ Αἰγύπτιοι τῆς 18ης δυναστείας ὀνομάζουν *K/lj* δὲν δύνανται νὰ εἶναι γνήσιοι Κοῦτες, μοῦ φαίνεται ἀναμφισβήτητον μεθ' ὅσα ἔγραψαν καὶ ἄλλοι καὶ ὁ Wainwright⁸. Οἱ Kefti εἶναι κί- τοικοι τῆς Συρίας, Μινωικῆς πιθανῶς καταγωγῆς, ὥς καὶ ἐγὼ ἐπαν- ειλημμένως ὑπεστήριξα, αἱ δὲ ἀνακαλύψεις τοῦ Ras Shamra καὶ ἄλ- λων γειτονικῶν μερῶν στηρίζουν διαρκῶς καὶ περισσότερον τὴν ὑπό- θεσιν ταύτην. Πρόκειται περὶ ἀποτελεσμάτων τῆς Διασπορᾶς, μετὰ τὴν μεγάλην ἔκρηξιν τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας, οὕτω δ' ἐρμηνεύεται τὸ μικρὸν ποσοστὸν Μινωικῆς καταγωγῆς δώρων, τὰ ὅποια εἰκονί- ζονται κομίζοντες⁹.

Ὅμοίως εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ Σαργὼν τῆς Ἀγίδης ἔφθασεν ὥς κατακτητῆς μέχρις Ἑλλάδος καὶ Κρήτης, πράγμα τὸ ὁποῖον ὁ Hrozny ἐκλαμβάνει ὥς «*ziwei/ello*», ἵνα ἐρμηνεύσῃ ὠρισμέ- νας τοπωνυμίας ἐν Κρήτῃ, «*Βαβυλωνιακῆς*» καταγωγῆς, προκυπτού- σας ἐκ τῶν ἀναγνώσεών του. Γνωρίζομεν βεβαίως, ὅτι ὁ μέγας οὗτος κατακτητῆς διασχίσας τὴν Μ. Ἀσίαν ἔφθασε μέχρι τῆς Μεσογείου, τὴν ὁποίαν μάλιστα καὶ ὑπερέβη. Αἱ εἰδήσεις ὅμως αὗται δὲν εἶναι σύγχρονοι πρὸς τὸν Σαργὼν, ἀλλ' ἀνήκουν εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ προσωπικότης του εἶχεν ἀρχίσει νὰ μυθοποιῇται. Ἐν πῶσῃ δὲ περιπτώσει, ἐρμηνεύονται ὥς διείσδυσις μέχρι τῆς Κύπρου¹⁰. Διὰ νὰ προχωρήσῃ πραγματικῶς ὁ Σαργὼν ἐντὸς τῆς Μεσογείου ἐχρειά- ζετο, ὥς καὶ ὁ Κυάν, στόλον καὶ πραγματικούς ναυτικούς. Ταῦτα ὅμως δὲν δημιουργοῦνται ἐκ τοῦ προχείρου. Σήμερον περισσότερον παρὰ ποτὲ δυνάμεθα νὰ ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ἔχουν αἰωνίαν ἰσχὺν οἱ λόγοι τοῦ μεγάλου Περικλέους (Θουκ. 1, 142): «*τὸ δὲ ναυτικὸν τέχνης ἐστίν, ὥσπερ καὶ ἄλλο τι, καὶ οὐκ ἐνδέχεται, διὰ τύχην, ἐκ παρόργον μελετᾶ- σθαι, ἀλλὰ μᾶλλον μηδὲν ἐκείνῳ πάρεργον ἄλλο γίγνεσθαι*».

Ὁ Hrozny θεωρεῖ ἔτι δυνατόν, ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς «*χώρας τοῦ μολύβδου*» (*Anaku*) δυνατόν νὰ κρύπτεται τὸ Λαύρειον. Ἀλλὰ μολύβδος ἐξορύσσεται καὶ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἥδη δ' ὁ Ὅμηρος (B 857) γνωρίζει περιοχὴν τοῦ Πόντου, τὴν Ἀλύβην, «*ὅθεν ἀργύρου ἐστὶ γένεθλη*». Τοῦτο σχεδὸν μετὰ βεβαιότητος ὑποδηλοῖ καὶ τὴν πα-

⁸) «Antiquity», March. 1936, σ. 17.

⁹) Marinatos, Kreta und die hethitisch-kleinasiatische Welt im 2. Jahrtausend, II türkischer Geschichtskongress in Istanbul, 1937 σ. 9-10 τοῦ ἀνατύπου. Ὁ αὐτὸς ἐν «Antiquity» 1939. Πρὸβλ. σύνοψιν τῶν γεγονότων παρὰ S. Casson, Outstanding Needs in the Archaeology of the Eastern Mediterranean ἐν «Annual Report of the Institute of Archaeology», Univ. of London 1939, σ. 9 ἔξ.

¹⁰) B. Meissner, Babylonien und Assyrien 1, 25.

ράλληλον ἐκκαμίνουσιν μολύβδου, ἐντὸς τῶν μεταλλευμάτων τοῦ ὁποίου ἀπαντᾷ καὶ ὁ ἄργυρος (γαληνῖται). Θὰ ἦτο ἐνδιαφέρον, ἂν ἀπεδεικνύετο ὅτι τὸ Λαυρεῖον ἦτο ἡ πηγὴ τοῦ κατὰ τὴν Κρητομυκηναϊκὴν ἐποχὴν οὐχὶ ἐκτεταμένης χρήσεως, πάντως ὅμως γνωστοῦ, μολύβδου. Οὕτω θὰ ἡρμηνεύετο καὶ ἡ ὀνομαστὴ γειτονικὴ ἐγκατάστασις τοῦ Θορικοῦ, σπουδαίου κέντρου Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ Μυκηναϊκῶν μύθων, ὅστις ἄλλως ἔχει πολὺ πτωχὴν ἐνδοχώραν. Δυστυχῶς τὰ παλαιότατα ἴχνη ἐκμεταλλεύσεως τοῦ Λαυρείου ἀνάγονται μόλις εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν, ἐκτὸς ἐὰν ἐπιμελέστεραι ἔρουναι ἤθελον φέρεи εἰς φῶς καὶ παλαιότερα ἴχνη¹¹.

Ἐν ἄλλο γεγονός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ηροζνυ ἐπανειλημμένως στηρίζεται πρὸς ἐρμηνείαν τῶν ἀναγνώσεών του, εἶναι ἡ κατάκτησις τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς Κρήτης. Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναπόδεικτον καὶ ὑπ' οὐδενὸς πιστεύεται πλὴν τοῦ Evans, τοῦ καὶ δημιουργοῦ τῆς θεωρίας ταύτης. Οὕτω (ἐν σ. 111) πιστεύεται ὑπὸ τοῦ Ηρ. ὅτι ἡ Ἀργολὶς ἦτο ὑποτελὴς εἰς τὴν Κρήτην. Ἀλλαχοῦ (σ. 51) ὑποτίθενται «*τοῦλάχιστον φιλικαὶ σχέσεις*» μεταξὺ τῶν αὐτῶν Θηβῶν καὶ Κρήτης κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα, διότι ἐπὶ ἀμφοτέρω τῶν Θηβῶν ἀναγινώσκει ὁ Ηρ. τὴν λέξιν *Aabab(u)*, ἣν θεωρεῖ τίτλον τῶν βασιλέων τῆς Κνωσοῦ. Κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα ὅμως ἡ Κνωσὸς δὲν ὑπῆρχε πλέον ὥς μοναρχία, οὐδὲ γνωρίζομεν ἄλλο Κρητικὸν κέντρον ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἥτις ἦτο περίοδος παρακμῆς καὶ διαλύσεως ἐπὶ τῆς νήσου.

Εἰς τὰς ἀναγνώσεις τοῦ Ηρ. ἀπαντοῦν Βαβυλωνιακὰ ὀνόματα πραγμάτων, τόπων καὶ θεῶν εἰς μεγάλην ἀναλογίαν (σελ. 19 δάνειοι Βαβυλ. λέξεις, 23 τὸ ὄνομα τοῦ Σουμεροβαβυλωνιακοῦ σεληνιακοῦ θεοῦ Σιν-Ναννὰρ ἐπὶ πινακίδος «*ἀστρονομικοῦ*» περιεχομένου, 31 τὰ περὶ Bīt-Hilāni, ἥτοι τοῦ ἰδεογράμματος τῆς πύλης, κλπ.). Ἐν τούτοις οὔτε τῶν ἀνασκαφῶν τὰ εὐρήματα, οὔτε τῆς τέχνης ἡ ἐξέλιξις ἐμφανίζουν τηλικαύτην ἐπίδρασιν τῆς Βαβυλωνίας ἐπὶ τῆς Κρητομυκηναϊκῆς περιοχῆς. Πολλῷ μᾶλλον θὰ ἔπρεπε τότε νὰ προσδοκῶμεν Αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς ἀναγνώσεις. Ὁ Ηρ. εἶδομεν ὅτι καταφεύγει εἰς τὴν θεωρίαν τῆς κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ Σαργῶν κατὰ τὸν 24ον π.Χ. αἰῶνα καὶ μάλιστα καὶ ἔτι πρότερον ὑπὸ τῶν Σουμερίων. Τὴν Κρήτην θεωρεῖ ἐμπορικὴν ἀποικίαν τοῦ Σαργῶν, ἵνα ἐρμηνεύσῃ Βαβυλωνιακὰ τοπωνύμια, ἅτινα ἀνευρίσκει ἐπὶ τῆς νήσου. Οἱ συνδυασμοὶ εἶναι ὑπεράγαν τολμηροὶ καὶ οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν στηρίζονται.

Ταῦτα ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Εἰς λόγον ἐσωτερικοῦ περιεχομέ-

¹¹) Ὅρα κυρίως τὸ βιβλίον τοῦ Ardaillon, Les mines de Laurion dans l' antiquité.

νου τῶν ἀναγνώσεων τοῦ Ηγ. ὑπάρχουν ὡσαύτως γεγονότα τινά, ἅτινα δικαιούμεθα νὰ προσδοκῶμεν. Οὔτω λ.χ. διαψεύδονται αἱ προσδοκίαι ἡμῶν εἰς τὸ ζήτημα τῶν τοπωνυμιῶν. Ὁ Ηγ. πιστεύει, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πλείστους καὶ τὸν Evans, ὅτι αἱ μεγάλαι καὶ πολλαὶ ἀπὸ τὰς μικρὰς πινακίδας τῆς Κνωσοῦ περιέχουν οὐχὶ ὀνόματα προσώπων, ἀλλὰ τοπωνυμίας. Φρονῶ ὅτι ἔχει δίκαιον, αὕτη εἶναι ἄλλως καὶ ἡ βαρύνουσα γνώμη τοῦ Sundwall. Τρέφω μάλιστα τὴν ἐλπίδα, ὅτι μία εὐτυχὴς σύμπτωσης θὰ ἠδύνατο ἐντεῦθεν νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν πρώτην ἀσφαλῆ ἀνάγνωσιν. Διὰ τοῦτο θὰ ἐκθέσω εἰς τὰς ἐπομένας ὀλίγας παραγράφους, τὰς κλειούσας τὴν παροῦσαν μελέτην, τὴν γνώμην μου ἐπὶ τῆς ἀκολουθητέας μεθόδου, δι' ἧς φρονῶ ὅτι θὰ εἶναι ἐνδεχομένως δυνατόν νὰ ἀναγνωσθοῦν τὰ Κρητομυκηναϊκὰ γραπτὰ μνημεῖα.

Ἐὰν ἀφορμηθῶμεν ἀπὸ τῆς δυσμενεστέρας ὑποθέσεως, ὅτι διῆλα διὴ πρόκειται περὶ ἀγνώστου γλώσσης γεγραμμένης εἰς ἄγνωστον γροφὴν, τότε ἡ λύσις τοῦ ζητήματος φαίνεται ἀτελής. Χωρὶς νὰ στηριχθῇ τις κάπου δὲν δύνανται νὰ ἐργασθῇ καὶ οὔτω θὰ ἦτο καταδικασμένος νὰ ἀφήσῃ τὸ πεδῖον δράσεως εἰς μόνους τοὺς ἐρασιτέχνους καὶ φαντασιοκόπους. Ἐκ τοῦ μηδενὸς μόνον μηδὲν δύνανται νὰ προκύβῃ. Εὐτυχῶς ὑπάρχει μία λεπτὴ βάσις, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, καὶ ἐπὶ ταύτης δικαιούμεθα νὰ στηριχθῶμεν. Ἡ βάσις δὲ αὕτη εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Κρητομυκηναϊκὸς πολιτισμὸς δέον νὰ θεωρηθῇ εἰς σημαντικὸν βαθμὸν περίοδος πρωτοϊστορικῆ, περὶ τῆς ὁποίας ἡ κλασσικὴ ἀρχαιότης μᾶς ἀφῆκεν ὀφθόνους μαρτυρίας. Οἱ Ἕλληνες ἐκκληρονόμησαν κανονικῶς ἐπὶ τῆς αὐτῆς γῆς τὸν Κρητομυκηναϊκὸν πολιτισμόν, ἥδη δ' ἡ ἐπιστήμη ἀρχίζει νὰ διαβλέπῃ σαφῶς τὰ πολλαπλὰ στοιχεῖα τῆς θρησκείας καὶ — τὸ σπουδαιότερον — τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων, τὰ ὁποῖα ὀφείλονται εἰς τοὺς προκατόχους των. Ταῦτα, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς νοητοῦ περιεχομένου τινῶν ἐκ τῶν Κρητομυκ. ἐπιγραφῶν, δύνανται ἐνδεχομένως νὰ παράσχουν ἀσφαλεῖς ἢ τοῦλάχιστον πιθανὰς ἀναγνώσεις.

Προκειμένου περὶ τῶν τοπωνυμιῶν, γνωρίζομεν μέγα πλῆθος οὐ μόνον ἐκ τῶν συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τινων πολυτίμων ἐπιγραφῶν καὶ ἐκ τῆς ἀθησαυρίστου μὲν, ἀλλὰ μέχρι σήμερον ζώσης παραδόσεως. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι ἐν ἐκ τῶν πλέον θαυμαστῶν καὶ χαρακτηριστικῶν φαινομένων τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἔγινεν ἀκόμη ἡ συστηματικὴ μελέτη τοῦ ὅλικοῦ. Ἐγὼ συνέλεξα ἐκ στόματος τοῦ λαοῦ τοπωνυμίας ὅπως Τάρμαρος (ἡ περιοχὴ τοῦ ἀνακτόρου Μαλίων, πρβλ. Τέρμερα, πόλιν τῆς Καρίας καὶ Τερμίλας, τὸ παλαιὸν ὄνομα τὸ ὁποῖον ἔφερον οἱ Λύκιοι, κομίσαντες αὐτὸ καθ' Ἡρόδοτον ἐκ Κρήτης), Πανασός, ὄνομα χωρίου, Ζώμι(ν)θος καὶ Σάμιτος, ὀνόματα βου-

νῶν (πρβλ. Σάμινθον ὅρος πρὸς Δ. τῶν Μυκηνῶν)¹².

Ἐκ τῶν τοπωνυμίων τούτων τὰ ἔχοντα θεματικὴν κατάληξιν -σ καὶ -νθ κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν, θεωροῦνται δὲ σχεδὸν ὁμοφῶνως προελληνικά. Ἄν πράγματι εἰς τὰς ἑκατοντάδας περιπτώσεων τῶν Κρητικῶν ἐπιγραφῶν πρόκειται περὶ τοπωνυμίων, πρέπει νὰ παρουσιασθοῦν μερικά ἀνήκοντα εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας, δικαιούμεθα μάλιστα νὰ προσδοκῶμεν λογικῇ πιθανότητι ὀνόματα γνωστὰ ἤδη. Ἐν τούτοις οὐδὲν τοιοῦτον προέκυψεν ἐκ τῶν ἀναγνώσεων τοῦ Ηροζνυ. Μόνον εἰς μίαν περίπτωσιν, ἐπὶ πινακίδος ὅπου ἀνευρίσκει Ἀργολικὰ τοπωνύμια, ἀναγινώσκει τὴν λέξιν *Terium*, ἣν ταυτίζει πρὸς τὴν «περίφημον Τίρυνθα». Ἐδῶ ἀκριβῶς νομίζω, ὅτι ὑπάρχει καίριον σημεῖον δυσπιστίας, ὥς πρὸς τὰς ἀναγνώσεις τοῦ Ηροζνυ. Οὗτος δίδει τὴν ἐρμηνείαν, ὅτι ἡ θεματικὴ κατάληξις -νθ «πιθανῶς δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς (15^{ος} αἰὼν π.Χ.), ἀλλὰ φαίνεται νὰ προσετέθη ὁστερώτερον». Ἐν τούτοις αἱ τοπωνυμιαί τῆς κατηγορίας ταύτης θεωροῦνται ἀκριβῶς τὰ παλαιότατα ἱστορικῶς καὶ γλωσσολογικῶς αἰσθητὰ στοιχεῖα τῆς προελληνικῆς ἐποχῆς, ἀναγόμενα εἰς τὴν 3^{ην} χιλιετηρίδα. Ὑπὸ τινων μάλιστα θεωροῦνται Ἰνδοευρωπαϊκῆς ἤδη καταγωγῆς καὶ ἐσχετίσθησαν πρὸς πρωιμωτάτην ἐξάπλωσιν τῶν Λουβίων¹³. Ἄν, ὥς ὁ Ηρ. πιστεύει, δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη τὰ τοπωνύμια ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην κατὰ τὸν 15^{ον} αἰῶνα, τότε διερωτᾶται τις πότε εἰσῆλθον εἰς τὴν χώραν, ἀφοῦ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οὐδένα γνωρίζομεν μὴ ἑλληνικῆς καταγωγῆς εἰσβολέα εἰς τὴν Ἑλλάδα.¹⁴

Ὁ Ηρ. ταυτίζει πολλὰς ἄλλας γνωστὰς τοπωνυμίας ἐκ Κρήτης καὶ Ἑλλάδος (ἐνίοτε εἰς λίαν ἀπόμειρα καὶ ἄρα ἀπίθανα σημεῖα) πρὸς τοὺς ἐκ τῶν ἀναγνώσεων του προκύπτοντας φωνητικούς συνδυασμούς. Πάντως μερικαὶ ταυτίσεις εἶναι ἱστορικῶς ἀδύνατοι. Τὸ *Hatahun* δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ Ἀραβικὸν *Kandak*-Χάνδαξ καὶ τὴν Ἑνετικὴν παραφθορὰν *Kandia* (σ. 116). Ἡ λ. Κάστρον εἶναι ἄγνωστος πρὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Παληόκαστρον σήμερον εἶναι συνηθεστάτη τοπωνυμία πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Κρητικὸν Παλαίκαстро (αὕτη εἶναι ἡ ἀληθὴς ἐκ-

¹²) Ὅρα τὴν μνημονευθεῖσαν μελέτην μου *Kreta und die Hethitisch-kleinasiatische Welt* κλπ. σ. 6-7. Ὡς πρὸς τοπωνύμια ἀναφερόμενα ἐπὶ ἐπιγραφῶν μνημονευουσῶν ὄρια γαιῶν πρβλ. λ.χ. S G D I 5075, (σύννορα Λατοῦς καὶ Ὀλοῦντος), F i c k , V.O. 30, 31 (Γόρυς), 33 (Πραιός) κλπ.

¹³) Τοιοῦτος εἶναι ὁ G ö t z e. Ὅρα S c h a c h e r m e y r, *Hethiter und Achaeer* 10-11, μετὰ περαιτέρω βιβλιογραφίας.

¹⁴) Ὁραίους καὶ πείθοντας συνδυασμούς ὥς πρὸς τὴν κατάληξιν -νθ ὅρα S u n d w a 11 ἔ.δ. 41-3.

φορά του) δὲν δύναται ἐπομένως νὰ προέρχεται ἐκ τοῦ «*umgemodelten*» *Balugasran* (σ. 26).

Θὰ ἐκέρδιζον εἰς πιθανότητα αἱ ἀναγνώσεις τοῦ ΗΓ., ἂν παρείχον ἀποτελέσματα προσαρμοζόμενα πρὸς ὅ,τι ἤδη γνωρίζομεν περὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐπιγραφῶν. Ἐν ἐκ τῶν περιεργότερων τοιούτων γεγνότων εἶναι ἡ ὑπαρξὶς τῶν λεγομένων πινακίδων ἑκατοστιαιᾶς ἀναλογίας, ἃς ὁ Sundwall, ἀπιθάνως κατ' ἐμέ, ἡρμήνευσε διὰ τῆς θεωρίας τῆς «ἐκατόμβης»¹⁵. Ἄλλαι ἀπαριθμοῦν ἀγέλας βοῶν, αἰγοπροβάτων καὶ χοίρων, ὅπου εἶναι φυσικὸν νὰ περιμένωμεν κύρια ὀνόματα βουκόλων καὶ συβοτῶν ὥς ὁ Μελάνθιος καὶ ὁ Εὐμαιος καὶ τοπωνυμίας ἐνθα ἐνέμοντο τὰ βασιλικά ταῦτα βουφόρβια καὶ αἰπόλια καὶ συμβόσια, ὥς ἡ *Κόρακος πέτρη* εἰς τὴν Ὀδύσειαν. Ὅμοιως αἱ πινακίδες τῶν ἵππων, τῶν ἀρμάτων καὶ τῶν ὀπλοστασίων τοῦ ἀνακτόρου παρέχουν πλῆθος προσδοκιῶν εἰς τὰς ἐπιτευχθησομένας ἀναγνώσεις, ὥστε νὰ θεωρήσωμεν ταύτας πιθανὰς λόγῳ βασίμου συμφωνίας πρὸς τὸ ἰδεογραφικῶς εἰκαζόμενον περιεχόμενον. Γνωρίζομεν ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι ξένα προϊόντα ἢ πράγματα γενικῶς εἰσερχόμενα εἰς τινα πολιτισμὸν εἰσέρχονται συνήθως μετὰ τοῦ ξενικοῦ ὀνόματός των. Ὁ ἵππος καὶ τὸ ἄρμα εἰσῆχθησαν βεβαίως ἔξωθεν. Πιστεύεται μάλιστα ὅτι εἰσῆχθησαν πρότερον εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ εἶτα εἰς τὴν Κρήτην, ἂν καὶ δὲν θεωρῶ βέβαιον τὸ πρῶγμα¹⁶. Εἶναι λογικὸν νὰ προσδοκῶμεν, ὅτι ὁμοῦ μετὰ τοῦ πράγματος εἰσῆχθη καὶ τὸ ὄνομα. Οὕτω συνέβη καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου ὅλαι αἱ σχετικαὶ λέξεις εἶναι ξενικῆς καταγωγῆς: *Kuze(n)* ὁ ἡνίοχος, *ssm* ὁ ἵππος (βαβυλωνιστὶ *sissit*, χαναναϊστὶ *sus*), *merkobt* τὸ ἄρμα καὶ *ayolt* ἡ φορητὸς ἄμαξα (ἁμφοτέρα γνωστὰ ἐν Κρήτῃ¹⁷).

Εἰς τὴν παλαιότεραν κατηγορίαν Α τῆς γραμμικῆς γραφῆς ἔχομεν μερικὰς ἐπιγραφάς, εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων δύναται ὥσαύτως νὰ εἰσδύσῃ ἀμυδρὸν τὸ βλέμμα: Δύο εὐτελεῖς ἄωτοι κύαθοι, φέροντες ἐσωτερικῶς ἐπιγραφὰς διὰ μελάνης, εἶναι προφανῶς ἐξορκισμοὶ κατὰ

¹⁵) Sundwall ἑ.δ. 25 ἔξ. καὶ Evans, Palace IV, 691 ἔξ.

¹⁶) Τὸ ὅτι πρὸς τὸ παρὸν ἔχομεν ἀρχαιότερα μνημεῖα ἐν Ἑλλάδι (τὰς ἀναγλύφους στήλας τῶν Μυκηνῶν) εἰκονίζοντα τὸν ἵππον, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀσθενὲς argumentum ex silentio κατὰ τῆς Κρήτης. Ἦδη εἰς τὸ μέγαρον Σκλαβοκράτου (οὗ ἡ δημοσίευσίς εἶναι ἔτοιμος καὶ θὰ ἐμφανισθῇ μόλις καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐκδοθῶν τὰ περιοδικὰ μας) εὗρον ὠραιὸν σήμαντρον τῆς πρώτης ΥΜ περιόδου εἰκονίζον λακτίζοντα ἵππον καὶ ἕτερον φέρον ἄρματηλάτην καὶ συνωρίδα, οὗ ἀντίτυπον ἀτελέστερον, ἐξελθὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ δακτυλίου, ὑπάρχει ἐξ Ἀγίας Τριάδος (ἴσως ΜΜ3-ΥΜ1 ἐποχῆς). Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν δυνατὸν νὰ εὗρεθῶν καὶ ἔτι παλαιότερα μνημεῖα.

¹⁷) Erman-Rauke, Ägypten κλπ. σ. 583-4 καὶ 655.

τῶν κακῶν πνευμάτων, ἃν κρίνωμεν ἐξ ὁμοίων εὐσημάτων τῆς Ἀνατολῆς¹⁸. Ἐπὶ ἱερῶν σκευῶν καὶ ἰδίως τραπεζῶν προσφορῶν εἶναι λογικὸν νὰ περιμένωμεν τύπον προσευχῆς καὶ ἀφιέρωσιν ὀνομαστὶ εἰς τινα θεότητα. Ὑπάρχουν λέξεις χαρακτηριστικῆς μορφῆς, διότι ἔχουν δύο ὁμοίας συλλαβάς, ὁρθῶς παραβληθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Evans πρὸς ψελλίζοντα ὀνόματα (Lallnainen) τῆς Ἀνατολῆς, ἐφ' ὧν ἐπέστησε τὴν προσοχὴν ὁ Kretschmer (*Papa, Dada* κλπ.). Ἐτι χαρακτηριστικώτερα εἶναι τετρασύλλαβα ὀνόματα, ἔχοντα ὁμοίας τὰς δύο μεσαίας συλλαβάς¹⁹. Ἡ περίφημος τράπεζα προσφορῶν τοῦ Ψυχροῦ παρέχει ἓνα τοιοῦτον συνδυασμὸν (ΞΥΥΛ) ἐπαναλαμβανόμενον καὶ ἐπὶ ἄλλων μνημείων. Φυσικὸν εἶναι νὰ περιμένωμεν ὄνομα θεότητος. Γνωρίζομεν τοιοῦτον ὄνομα ἐκ τῆς μυθολογίας τῆς Κρήτης, σχετιζόμενον πολλαχῶς πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὸν Μίνωα: Ἀκακαλῖς. Τοιαύτης φύσεως συνδυασμοὶ πιστεύω ὅτι θὰ ἠδύναντο ἐνδεχομένως νὰ ὀδηγήσουν ἐπὶ ἀσφαλοῦς βάσεως.

Γνωρίζομεν ἐκ τῆς τέχνης, ὅτι οἱ Κρήτες ὑπῆρξαν ὁ φιλανθρόπερος λαὸς τῆς ἀρχαιότητος. Πολλὰ ὀνόματα ἀνθέων καὶ ἀρωματικῶν φυτῶν μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν θεματικὴν κατάληξιν -νθ δικαίως θεωροῦνται προελληνικά. Κατ' ἀναλογίαν ἄλλων λαῶν καὶ πολιτισμῶν δικαιούμεθα νὰ υποθέσωμεν, ὅτι καὶ κύρια ὀνόματα ἐσχηματίζοντο ἐξ ὀνομάτων ἀνθέων. Πασίγνωστος εἶναι ὁ Ὑάκινθος, ἀλλὰ καὶ τὸ μνημονευθὲν ἤδη Ἀκακαλῖς καὶ τὸ Ἑλένη εἶναι ὀνόματα φυτῶν. Ἡ τροφὸς τῆς Ἀριάδνης, ἣτις ἐλατρεύετο ἐν Νάξῳ ὡς θεότης²⁰, ἐκαλεῖτο Κορκύνη. Τοῦτο μᾶς ἐνθυμίζει τὸ ἀγαπητότατον εἰς τὴν τέχνην καὶ τὴν θρησκείαν ἱερὸν φυτὸν τοῦ κρόκου, συχνότατον καὶ ἐπὶ τῶν πινακίδων γραφῆς. Οἱ μεταγενέστεροι ἐγνώριζον πολλὰ περὶ τῆς ἱερότητός του καὶ τῆς σχέσεώς του πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς τὴν Βαβυλωνιακὴν ὁ κρόκος καλεῖται *kurkani*, ἄρα Κορκύνη θὰ ἐσήμεαινε Κρόκη. Κρόκων ἦτο κοινὸν ὄνομα, οὔτω δ' ἐκαλεῖτο καὶ ὁ σύζυγος τῆς Σαισάρας, θυγατρὸς τοῦ Κελεοῦ. Κρινῶ ἐκαλεῖτο μία τῶν συζύγων τοῦ Δαναοῦ. Ἰὼ ἡ κόρη τοῦ Ἰνάχου σχετίζεται κατὰ ταῦτα πρὸς τὸ Ἴον, ὡς Μυρτὼ πρὸς τὸ μύρτον²¹.

¹⁸) Marinatos, «A. Anzeiger» 1929, 166-70. Πρβλ. Karo ἔ.δ. 1931, 301, παραδεχόμενον τὸ συμπέρασμα τοῦτο. Οἱ κύριοι Evans, Palace I 613 ἔξ. εἰκ. 450-452.

¹⁹) Πρβλ. Sundwall ἔ.δ. σ. 5-6 εἰκ. 1-2. Αἱ τῆς κατηγορίας Ψυχροῦ εἰκ. 1 ἀφ. 2-3, ἐνθα καὶ αἱ σχετικαὶ βιβλιογραφικαὶ παραπομπαί.

²⁰) Προφανῶς πρόκειται περὶ προελληνικῆς θεότητος ἀμαυρωθείσης καὶ υποβιβασθείσης ὕστερον, ὡς πολλάκις συνέβη: Πλουτ. Ὡση. 20. Πρβλ. Nilsson, Minoan-Mycenaean Religion 453.

²¹) Ἰα ἐπὶ τοιχογραφίας: Palace II 464 εἰκ. 274.

Κατόπιν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Μινωικοῦ ἱεροῦ τοῦ Γάζι²² γνωρίζομεν ὅτι ἡ Μινωικὴ Θεὰ ἐλατρεῦετο καὶ ὥς θεὰ τῆς μήκωνος (συμβόλου εὐφορίας), παρατηροῦμεν δ' ὅτι ἀντιστοίχως καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὸ ἄνθος τοῦτο (Βαβυλ. *irru*) φύεται ἐκ τῶν ὁμῶν θεοτήτων τῆς βλαστήσεως²³. Ὄνομά τι ὥς Μηκώνη (φερόμενον ὡς παλαιὸν ὄνομα τῆς Σικυῶνος) δικαιούμεθα νὰ θεωρῶμεν προελληνικόν. Ἡ τερέβινθος καλεῖται σήμερον ἐν Κρήτῃ τραμί(ν)θος (καὶ τραμιθιά), γνωρίζομεν δ' ὅτι οὗτος ἦτο ὁ ἀρχαῖος τύπος τῆς λέξεως ἐν Κύπρῳ²⁴, ἴσως μία ἐνδειξις χαρακτηριστικῇ. Ὁ περιφημος Κρητικὸς ἀλάδανος, οὕτω λεγόμενος καὶ συλλεγόμενος μέχρι τοῦ νῦν ἐν Κρήτῃ, εἶναι λέξις Βαβυλωνιακῇ (*ladanu*), διατηρουμένη ἔκπαλαι ἀμετάβλητος. Γνωρίζομεν ὅτι ἦτο λίαν ἐκτιμώμενον ἄρωμα, γνωρίζομεν δ' ὅτι ἐπὶ Τυγλάτ Πίλεσέρ τοῦ Δ' ἐκομίζετο ἐκ Λαμασκού²⁵. Λογικὸν εἶναι, νὰ προσδοκῶμεν τὴν λέξιν καὶ ἐκ τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς.

Λὲν ἀγνωστὴ βεβαίως, ὅτι αἱ θεωρητικαὶ αὗται σκέψεις παρουσιάζουν δυσκολίας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν καὶ εἶναι δυνατόν νὰ μὴ εὐρίσκουν καὶ ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν πλείστων περιπτώσεων. Πιστεύω ἐν τούτοις, ὅτι αὕτη εἶναι πρὸς τὸ παρὸν ἡ μόνη μέθοδος πρὸς διείσδυσιν εἰς τὰ μυστικά τῆς Μινωικῆς Σφριγγός. Αἱ ἐπὶ εὐρυτάτης βάσεως ὁμαδικαὶ ἀναγνώσεις ὁλοκλήρων κειμένων, ὡς ἐπιχειρεῖ ταύτας ὁ Ηρόζνυ, εἶναι ὡς νὰ ἐπιζητῶμεν δι' ἐνὸς πλήγματος τοῦ πελέκεως νὰ καταρτίσωμεν ὁλόκληρον δένδρον. Βεβαίως δὲν αποκλείεται νὰ ἐπιτύχουν γίγαντες τοιοῦτο ἔργον καὶ εὐχομαι ὁ διαπρεπὴς λόγιος νὰ εὐρεθῇ μεταξὺ τούτων, χαρίζων εἰς ἡμᾶς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Προελληνικῆς γραφῆς. Πρὸς τὸ παρὸν ἐν τούτοις οἱ συνδυασμοὶ του φαίνονται τόσον τολμηροί, ὥστε νὰ δικαιολογοῦνται μόνον ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ παρατήρησιν (σ. 4), ὅτι ὅπως δῆποτε πρέπει νὰ ἐπιχειρηθῇ καὶ τῆς Κρητικῆς γραφῆς ἡ ἀνάγνωσις καὶ ὅτι προτιμότερα εἶναι μία κακὴ ἀνάγνωσις παρὰ καμμία.

ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

²²) AE 1937, 278 ἐξ.

²³) Ὁρα λ. χ. Meissner, *Babyl. und Assyrien* I, 221.

²⁴) Fick, *Vorgr. Ortsnamen* 135.

²⁵) Meissner ἔ.δ. 243.